

ДЕРЖАВНЕ ГАРАНТУВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Обґрунтовується важливість державної політики зайнятості України як найважливішої діяльності, що забезпечує функціонування всього суспільства, розглядаються аспекти її правового забезпечення, аналізується наявна законодавча база, а також визначаються можливі шляхи поліпшення державної політики зайнятості України.

Ключові слова: зайнятість населення, державне регулювання зайнятості, безробіття, робоча сила.

Постановка проблеми. Лише праця як свідомо, цілеспрямована й організована діяльність є основою і джерелом існування людини та суспільства. Тому зайнятість населення є першочерговою умовою надходження засобів існування для кожної людини. Держава виступає гарантом якості усіх соціальних процесів, що відбуваються у ній. Власне питання зайнятості і безробіття є чи не ключовими у державній політиці загалом. Саме створення дієвої системи регулювання сфери зайнятості є одним з основних соціальних і економічних заходів розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями сучасної державної політики зайнятості населення України займалися багато науковців, серед них О.В. Вороненка, Б. Г. Гаврилишин, В.М. Галицького, І.Ф. Гнибіденка, В.В. Дмитрієва-Заруденка, Б.С. Довжук, М. І. Іншина, О.В. Журби, Р.Л. Капченка, І. М. Михасюк, О.М. Могильного, С.В. Попова та інші.

Нерозв'язані раніше частини загальної проблеми. Незважаючи на важливість питаннями державної політики зайнятості населення України та широкі межі її дослідження, ще повної мірою не досліджено напрями її вдосконалення та можливі зміни у структурі зайнятості. Потребує більшої уваги аналіз різноманітних несистематизованих підходів вітчизняних та закордонних економістів щодо шляхів підвищення якості життя у країнах з економікою перехідного типу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 1 „Про зайнятість населення”, зайнятість – це діяльність громадян, пов'язана із задоволенням особистих та суспільних потреб і така, що, як правило, приносить їм дохід у грошовій або іншій формі. Зайнятість населення, що проживає на території України, забезпечується державою шляхом проведення активної соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення його потреб у добровільному виборі виду діяльності, стимулювання створення нових робочих місць і розвитку підприємства. Громадяни України вільно обирають види діяльності, які не заборонені законодавством, у тому числі і не пов'язані з виконанням оплачуваної роботи, а також професію, місце роботи відповідно до своїх здібностей [1, ст. 1].

Втручання держави в регулювання купівлі-продажу робочої сили та її раціонального використання зумовлено неспроможністю ринкової економічної системи забезпечити виробництво робочою силою необхідної якості – її загальноосвітніми та кваліфікаційними характеристиками, зменшити зростання безробіття, а також забезпечити значну частину безробітних засобами для існування [2, с. 328].

Зайнятість населення держава регулює економічними, правовими й адміністративно-організаційними методами. За допомогою правових методів вона здійснює прямий вплив на ринок робочої сили, а за допомогою економічних (податкова, інвестиційна, амортизаційна, кредитна політика) – опосередкований.

Мета державної політики зайнятості полягає в тому, щоб шляхом правових, економічних і адміністративно-організаційних методів державного регулювання створити умови для максимально можливої зайнятості населення, підвищення продуктивності праці за рахунок чого забезпечити стаке економічне зростання, підвищення добробуту і стабільності у суспільстві, а також необхідний захист безробітних та членів їх сімей. Указана мета – досягнення максимально можливої зайнятості – має відношення до перехідної економіки, в якій нині знаходиться Україна [3].

До напрямів регулювання зайнятості відносяться державні і регіональні заходи, які збільшують (зменшують) пропозицію або попит на працю, структуру пропозиції та попиту на працю; заходи, спрямовані на зближення відповідності попиту та пропозиції на працю.

Основні принципи державної політики зайнятості містить стаття 3 Закону України „Про зайнятість населення”. Державні гарантії зайнятості населення закріплені в Законі України „Про зайнятість населення”. Безкоштовне сприяння у підборі відповідної роботи у працевлаштуванні є однією з основних (але не єдиною) державних гарантій права на вибір виду діяльності. Серед інших:

- а) добровільність праці і вибору виду діяльності;
- б) захист від необґрунтованої відмови в прийомі на роботу і незаконного звільнення з роботи;
- в) безкоштовне сприяння в підборі підходящої роботи і працевлаштуванні

відповідно до професійної підготовки, освіти, особистих і суспільних потреб;

г) виплата вихідної допомоги і збереження середнього заробітку на період працевлаштування працівникам, які втратили постійне місце роботи;

д) безкоштовне навчання безробітних новим професіям, перепідготовка в навчальних закладах;

е) виплати безробітним допомоги по безробіттю у встановленому порядку [1, ст. 3,4].

Правове забезпечення є одним з основних напрямів забезпечення державного регулювання зайнятості, а головним державним документом правового забезпечення — Конституція України. У Конституції України викладені права на працю і соціальний захист громадян України та іноземців, які проживають в Україні. Цьому присвячений розділ II Конституції України „Права, свободи та обов'язки людини і громадянина”.

Відповідно до Основного Закону пріоритетним соціальним правом громадян є право на працю. З огляду на важливість цього права і з метою упередження неоднозначного тлумачення його в Конституції дається загальне визначення цього права і передбачається ряд гарантій його здійснення. Зокрема, в Конституції стверджується, що кожний має право на працю, яке включає можливість заробляти собі на життя працюю, яку особа вільно обирає або на яку вільно погоджується. Гарантуючи це право, держава, як визначається в Основному Законі, створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, дає рівні можливості у виборі професій та роду трудової діяльності, реалізує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [4, с. 35].

Закон України „Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття” набрав чинності з 1 січня 2001 р. Його головною метою є посилення соціального захисту громадян, які залишилися без роботи, і надання гарантованих соціальних послуг.

Крім перелічених, до інших нормотворчих документів, які в різній мірі мають відношення до державного регулювання зайнятості населення, варто також віднести Закони України „Про оплату праці”, „Про колективні договори і угоди”, „Про охорону праці”, „Про професійні спілки”, „Про колективні трудові спори”, Господарський кодекс України, Кодекс законів про працю.

Крім законодавчих актів, які регулюють зайнятість населення, є низка нормотворчих актів зазначеного спрямування нижчого рівня (крім уже наведених), які конкретизують, регламентують і визначають механізм діяльності державних органів з окремих питань. До них належать постанови Кабінету міністрів України про затвердження положень: „Про державну

службу зайнятості”; „Про організацію оплачуваних громадських робіт”; „Про Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття”; „Про державну інспекцію праці Міністерства праці України”; „Про інспекцію по контролю за додержанням законодавства про зайнятість населення” та ін. [3].

Але попри низку законодавчих актів, державна політика зайнятості все ж залишається неефективною. Наразі в Україні найбільш „потерпілою” сферою економіки є будівництво — одна з тих галузей, що найбільше стимулює зайнятість населення та породжує активний попит на продукцію інших галузей економіки, особливо металургійної [5, с.12].

Поточна економічна криза негативно відбилася на показниках зайнятості населення України. Найбільш відчутними проявами кризи стали: параліч платіжно-розрахункової системи та криза банківської ліквідності; зменшення доходів бюджету та валютних надходжень при значному накопиченні зовнішньої та внутрішньої заборгованості; прискорений спад виробництва, обсягів ВВП та інвестицій; скорочення імпорту та експорту; зменшення реальних доходів і рівня життя населення.

Значна частина працездатного населення внаслідок відсторонення державних органів від процесів їх професійної адаптації просто не підготовлена до роботи в ринкових умовах. Психологічний дискомфорт, невпевненість у завтрашньому дні погіршують загальну атмосферу у суспільстві, посилюють соціальну напругу [6, с.301].

З метою подолання негативних явищ у соціальній сфері з приводу проблем зайнятості й виконання поставлених завдань на державному рівні пропонуємо:

- запровадити систему державного замовлення на створення нових робочих місць;
- коректування податкової політики, що стимулюватиме більш повне використання наявних робочих місць;
- реформування системи призначення і виплати допомоги з безробіття, розроблення заходів, що сприяли б активному пошуку роботи;
- залучення інвестицій для створення нових робочих місць;
- стимулювання малого та середнього бізнесу, тобто запровадження ширшої системи індивідуальної трудової діяльності;
- розроблення спеціальних програма стабілізації економіки для регіонів з високим рівнем безробіття;
- розширення масштабів громадських робіт, організація їх проведення та фінансування з урахуванням якісного складу безробітних і соціально-економічних потреб регіонів та інші заходи.

На нашу думку, реалізація вищенаведених заходів та багатьох інших з удосконалення державної політики зайнятості та правового забезпечення сприятиме виходу України на європейський ринок з своєю висококваліфікованою і працелюбною робочою силою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже стан, який склався на ринку праці України на сучасному етапі розвитку, є наслідком недостатньо ефективного поєднання економічних реформ і державної політики зайнятості населення. Заходи, вжиті для оздоровлення економіки, створення умов для продуктивної праці, робочих місць не є адекватними реальній ситуації. Політика зайнятості формується без уяви про цілісну модель, якої треба досягти в перспективі.

Перспективним напрямом для України стає підтримання на належному рівні якості робочої сили, а тим більше її постійний розвиток. Але тепер спостерігаємо відтік робочої сили за кордон, особливо молоді, що є загрозливою тенденцією і наслідком непродуманих і непослідовних дій держави у цій сфері. Збереження існуючої робочої сили, її збільшення, залучення іноземних громадян до українських ринків і подальше прискорене поліпшення робочої сили з урахуванням здійснених і майбутніх структурних змін в економіці — необхідна і невідкладна умова економічної незалежності України, активного виходу нашої держави на світовий ринок товарів і послуг достойним конкурентом. Це повинно стати одним з головних пріоритетів державної соціально-економічної політики.

Список літератури

1. Закон України "Про зайнятість населення" від 01.03.1991 № 803-ХІІ//доступно з www.zakon.rada.gov.ua
2. Економічна енциклопедія. — К.: Вид. центр «Академія», 2001. Т.1 — 863 с.
3. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 252 с

4. Погорілко В. Ф. Нова Конституція України. Огляд, коментарі і текст Основного Закону. — 3-те вид. — К.: Наукова думка, 1998. — 155 с.
5. Гнибіденко І. Ф. Фінансово-економічна криза: стан та перспективи її подолання / І. Ф. Гнибіденко // Ринок праці та зайнятість населення. — 2009. - № 1. — С. 11-16.
6. Краснов Ю. М. Економічна стратегія ефективної зайнятості / Ю. М. Краснов. - К. : Знання України, 2001. - 253 с.

Анотація

Ірина Костюк

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ГАРАНТИРОВАНИЕ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

Обосновывается важность государственной политики занятости Украины как важнейшей деятельности, обеспечивающая функционирование всего общества, рассматриваются аспекты ее правового обеспечения, анализируется имеющаяся законодательная база, а также определяются возможные пути улучшения государственной политики занятости Украины.

Ключевые слова: занятость, государственное регулирования занятости, безработица, рабочая сила.

Summary

Iryna Kostyuk

STATE GUARANTEES EMPLOYMENT IN UKRAINE

The article substantiates the importance of the state employment policy of Ukraine as the most important activity that ensures the functioning of society, the aspects of legal support are described, analyzes existing legislation, as well as identifying opportunities for improving the state employment policy of Ukraine.

Keywords: employment, government regulation of employment, unemployment and labor force.